

1

א אלה הדברים אשר דבר משה

א איון פתגמא די מלי משה

עם כל ישראל בעברת דרדנא

רש"י

לקט בהיר

(א) הכתוב החמיל אלה הדברים, ובפסוק ג' החמיל עוד הפעם והי צרעיים וגו' דיבר וגו', א"כ צ"י פסוקים הללו לא ראינו שום דיבור (ג"א), עוד קשה לרבינו שבפסוק ג' כתיב אשר זרה ה' אמו, וכאן לא כתיב שנטווה אלה אשר דבר משה (רא"ם), לזה מירץ שדברים רבים אמר משה צ"י פסוקים הללו הגם שאינו נראה, ואה"כ בפסוק ג' החמיל לחזור וללמד אותם משנה חורה ככל אשר זרה ה' (ד"ד), ועיין לקמן אות ג', ופי' דברי רבינו הם עו"ה: לפי שהם דברי תוכחות פי' בספרי למדו חו"ל מאומרו אלה הדברים ולא אמר וידבר משה אל כל ישראל, וכי לא נחנף משה אלא אלו בלבד והלא הוא כתב כל התורה כולה וכו' מלמד שהיו דברי תוכחות (ר"ל מינת הדברים פירושו תוכחות) עכ"ל, הרי שדברי תוכחות הם, והאיך יש דברים אלו תוכחות, מפני שמהם כל המקומות שהכעיסו, לפיכך סתם ורמז מפני כבודם, אבל צאמת דברים הרבה נאמרים בדיבור זה (מ"ה): (ב) פי' סגר וסתר והעלים, כמו (איכה ג' ח') גם כי אזעק ואשוע שחם חפלתי

אור החיים

(א) א. אלה הדברים וגו'. אלה מיעט (הקודס"), פי' לפי שאמר אשר דבר משה שהם דברי עלמוי, של הספר תוכחות ומוסר ממשע לעובר פי' ה', ואמרו ז"ל (מגילה ל"א): קללות שבמשנה חורה משה מפי עלמו אמרן, ואפילו מה שחזר ופירש מאמרי ה' הקודמין לא נלטה עשות כן אלא מעלמו חזר הדברים, וחש הכתוב לומר כי כדרך שאמר משה מפי עלמו דברים כאלה כמו כן במאמרים הקודמין אמר משה מפי עלמו איזה דבר, לזה אמר אלה הדברים פי' אלה לבד הם הדברים אשר דבר משה דברי עלמו אחת כל הקודם גד' חומשים לא אמר אפילו אחת אחת מעלמו אלא הדברים שינאו מפי הקל"ב כנזרתי בלא שום שינוי אפילו אחת יתירה או

אור בהיר

(א) וכי דברים הקודמים לא היו תורה שלימה בחמ"י. (ב) רבים וכן שלימים עמדו בזה כי נראה להם לדבר זה, עוד מביאים מאמר חו"ל סנהדרין ז"ע חו"ל ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עלמו וזה כי דבר ה' בזה עב"ל הגמרא, ובאמת דברי רבינו המחבר ז"ל נכונים בלי שום גימנוס כלל, ואמשול לך משל כשיאמר לך אדם שמאמר אף כי אמר אלקים לא חאכלו מכל עץ הגן הנהש מפי עלמו אמרן והן דברי עלמו, או שמעו נא המורים המן הטלע וגו' משה מפי עלמו אמרן, מאמין לו, אלא אחרי כן אמר הקב"ה למשה לכמה בתורה ועשה ממנה תורה שלימה, ואם מיסר הסופר אפילו אות אחת ממהה הספר תורה פסול, כמו כן הדבר הזה, ויותר מזה כי משה רע"ה אדון כל הנביאים אמרן מפי עלמו ברוח הקודש שעליו שכינה מדברת מתוך גרונו ולא נטווה בלא לזו לאמרן, אבל נטווה אח"כ לכמה בתורה ועשה תורה תמימה, ומאמר חו"ל בסקהדרין גלוי לכל כן דעת שפירשו הוא שהאפיקורס והמבזה דבר ה' אומר שמה אמר דברים מפי עלמו כלומר סדר וכתב בתורה מה שלא שמע ולא נטווה חו"ש, וכל זה ברור ופשוט, ואם יחשוב אדם שבמאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם יש ג"כ אפילו אות אחת שמה ברוח קדשו הוסיף או גורע חו"י והקב"ה זרה לו אח"כ לכתוב כן, דבר זה בלא לשלול המחבר ז"ל בפירושו הנעים והערב. (ג) ומה היה חסר אם יאמר אשר דבר משה אל בני ישראל. (ד) ואם יאמר "ואלה" ביטל השבון ורמז זה.

אוכח ויהיו עי ועל דארניו ב

מפני כבוד של הוכיח מקלתי הויחם שומעים מכך וכך" אילו כנסם כולם ואמנו חשבה ישיב נכ

קבור שהוא אבן עו מחירא ליגע בזה א ישראל בטענתם מח משה אל מחירא עכ מינת כל קא קשיא אחרים, הלא ישנס א הקפיד על כולם, ה להשיב על דבריו (ב) משנה חורה וכו"ל:

שצקם דיבר הדב עוד ירמוז על דר אמר רבא ודברו מכאן שאכור ל וכוידע הכתוב הדברים אשר דב אשר לזה מה' לכו ודבריו אלה כל וחכמה ומוסר. ט כל הדברים חוץ נ אלו, ונתן הכתוב מלד מעלת המדב ה' לב' אחיו ככחו כל ישראל מלד נ ורמז עוד בלומר

(ד) פי' אפילו מעלמו דברים אמתיים ומשוער לפי שהיה מיד בליאח

אלה הדברים - אלה ישראל ואור שרתי פה

אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הִירְדֵן בַּמִּדְבָּר

אוכח ויהוון על דחבו במדברא ועל דארגיוו במישרא קבב ים רש"י

מליד משה קרא דירדנא

לקט בדור

שפירושו סתם ואינו נשמע: ג) הכוונה בזה, שלכאורה יקשה, הלא ראינו בפרשה לקמן שאמר להם משה איכה אשא לבדי טרחכם וגו', ואמר מעשה המרגלים בכל פרטיה ולא העלים כלום, וכן צפ"ע עקב מעשה העגל, ואמר להם (ע"י כ"ד) ממרים הייתם עם ה' מיום דעמי אחכם, ומזון זאת עם דברי רבותינו ברצה וז"ל: אמר ר' סימון למה הדבר דומה לתלמיד שהיה מהלך עם רבו וראה גחלת מושלכת סבור שהוא אבן טובה נעל אותה ונכווה, לאחר ימים היה מהלך עם רבו וראה אבן טובה היה סבור בזה שהיא גחלת והיה מתירה ליגע בזה, אמר לו רבו עול אותה אבן טובה היא, כך אמר משה בשביל שאמרתי להם שמעו נא המורים (ואז נדקו ישראל בטענתם ממון ארת האמאון - אדה"ח - ושאר מפ') נטלתי שלי מתחת ידיהן ועכשיו אני בזה להוכיחם אל הקב"ה משה אל תחירא עכ"ל המדרש (ג"א - מ"ל), ועיין בראות א', גם: עיין לקמן בראות כ"ג מה שכתבנו בשם אלשיך הק': (ד) מינה כל קא קשיא ליה, הלא בכל פעם כשדביר לישראל הייתה במעמד כולם, אלא שאני תמיד שודאי שהיו חסרים בכל פעם אחדים, הלא ישנם דברים ומלוות שמצטלים ת"ת בשבילם, משא"כ עתה היה מקפיד על כולם (ג"א), והא גופא קשיא למה הקפיד על כולם, הלא כמה מהם לא היו צעולם בהכעקות אלו וכמעט כולם היו פחות מבי שנה, ודאי כדי להראות שאין להשיב על דבריו (ב"ב), אבל בפסוק ג' כתיב דבר משה אל בני ישראל (ולא כל) משום שאינו דוקא מוסר ותוכחה אלא גם משנה תורה וכנ"ל: (ה) לשון לעג וציווי הוא כשאינו מוזכרו בשמו (במ"ח): (ו) פי' מואת המוכחה ומואת המוכחה לא

מפני כבודן של ישראלים: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקלחין" היו אלו שבשוק אומרים אחס הייתם שומעים מנן עמרם" ולא השיבותם דבר מכך וכך" אילו היינו שם היינו משיבין אותו, לכך כנסם כולם ואמר להם כולכם כאן כל מי שיש לו חשובה ישיב (ס): במדבר. לא במדבר היו אלא סבור שהוא אבן טובה נעל אותה ונכווה, לאחר ימים היה מהלך עם רבו וראה אבן טובה היה סבור בזה שהיא גחלת והיה מתירה ליגע בזה, אמר לו רבו עול אותה אבן טובה היא, כך אמר משה בשביל שאמרתי להם שמעו נא המורים (ואז נדקו ישראל בטענתם ממון ארת האמאון - אדה"ח - ושאר מפ') נטלתי שלי מתחת ידיהן ועכשיו אני בזה להוכיחם אל הקב"ה משה אל תחירא עכ"ל המדרש (ג"א - מ"ל), ועיין בראות א', גם: עיין לקמן בראות כ"ג מה שכתבנו בשם אלשיך הק': (ד) מינה כל קא קשיא ליה, הלא בכל פעם כשדביר לישראל הייתה במעמד כולם, אלא שאני תמיד שודאי שהיו חסרים בכל פעם אחדים, הלא ישנם דברים ומלוות שמצטלים ת"ת בשבילם, משא"כ עתה היה מקפיד על כולם (ג"א), והא גופא קשיא למה הקפיד על כולם, הלא כמה מהם לא היו צעולם בהכעקות אלו וכמעט כולם היו פחות מבי שנה, ודאי כדי להראות שאין להשיב על דבריו (ב"ב), אבל בפסוק ג' כתיב דבר משה אל בני ישראל (ולא כל) משום שאינו דוקא מוסר ותוכחה אלא גם משנה תורה וכנ"ל: (ה) לשון לעג וציווי הוא כשאינו מוזכרו בשמו (במ"ח): (ו) פי' מואת המוכחה ומואת המוכחה לא

תוכחות וספיה לפני* המוקס הזכירן* ברמז

ג' המחיל למזור הם דברי תוכחות ז' אלו בלבד והלא יי' שדברי תוכחות זבל באמת דברים שזע שחס חפלאי

ל ארבעים שנה לא דיבר להם יר: קשות, והגם י"י שמעו נא זראל אלא לחלק ו בספר הזוהר, אלה, והוא מה ז' אל כולם הוא יתן ימלא שדיבר ושצון ימים אשר י', וכן מוכיחים ויל לדבר אליהם אחדש והוא נלפן ז' במספר אלה

עוד מביאים מאמר פי עלמו זהו כי דבר אדם שמאמר אף כי וגו' משה מפי עלמו פילו אות אחת ממנה שעלו שכינה מדברת דין גלוי לכל בן דעת שלא שמע ולא נלטה וז' שמה ברוח קדשו (ג) ומה היה חסר אם

אור החיים

שהיו נמצאים נגלים שם צדור ההוא לצד היו הדברים אלא לכל ישראל אשר שם היו ואשר עתידים להיות, כי תורה קם משה בדבריו עליונים אלו ועל כל ישראל לקיים כל דבר הכתוב בדברים אלה, הרי שאין דברים צעולם במדריגה שזה לדברים אלו, והוא מאמר אלה הדברים פי' ואין דומה להם:

שבהם דיבר הדברים של התוכחות האמורים צעונין. עוד ירמוז על דרך מה שאמרו בגמרא (יומא י"ט): אמר רבא ודברת צם ולא דבדברים צעלים ע"כ, מכאן שאסור לדבר זולת דברי תורה ויראה, והודיע הכתוב כי משה רבינו ע"ה אלה הם הדברים אשר דבר כל ימיו מעלמו" לצד הדברים אשר לזה מה' לדברם, הא למדת שקיים ודברת צם, ודבריו אלה כל רואה יעיד כי כולם דברי תורה והכמה ומוסר. עוד ירמוז על זה הדרך אלה פסל כל הדברים חוץ מאלה"י שאין מדריגה שזה לדברים אלו, ונתן הכתוב טעם מעלנה, א' אשר דבר משה מצד מעלת המדבר שאין כמוהו עליון כמו שהעיד ה' לצ' אחיו ככתוב בתורה (במדבר י"ב ח'), ב' אל כל ישראל מצד מעלת המדבר אליו אומה שלמה, ורמז עוד באומרו אל כל ישראל פי' לא לישראל

אור בדור

ד' פי' אפילו מעלמו כ"ש מה שנלטה, או יהיה הפי' מעלמו זולת כשאוליס ממנו דבר ודאי שהשיב כענין. ו' שרק אלה נקראו דברים אמתיים וחשובים. ז' לפי פשוטו למה להקדמה הזאת ובפסוק ג' חוזר ואמר דבר משה. ומה דנקט דוקא המראת ים סוף, לפי שהיה מיד ביציאת מצרים, כלומר, בשלמה שאר המראות שפיר מוכיח אותם שהיו בן י"ט שנה ביציאת מצרים ולא ממו במדבר והיו

ד' פי' אפילו מעלמו כ"ש מה שנלטה, או יהיה הפי' מעלמו זולת כשאוליס ממנו דבר ודאי שהשיב כענין. ו' שרק אלה נקראו דברים אמתיים וחשובים. ז' לפי פשוטו למה להקדמה הזאת ובפסוק ג' חוזר ואמר דבר משה. ומה דנקט דוקא המראת ים סוף, לפי שהיה מיד ביציאת מצרים, כלומר, בשלמה שאר המראות שפיר מוכיח אותם שהיו בן י"ט שנה ביציאת מצרים ולא ממו במדבר והיו

אונקלוס

דברים א דברים

ד

בַּפֶּאֶרְן רֵאֲתִפְלוּ עַל מָנָא
וּבְחֻצְרוֹת דְּאַרְגִּיזוּ עַל בְּשָׂרָא וְעַר
וּלְבָן וְחֻצְרוֹת וְרֵי זְהָבִי לְבִי אַחַד עֶשֶׂר

סוף בפארן ראתפלו על מנא
ובחצרות דארגיוזו על בשרא וער
דעברו עגל דרקהב: כ מהרף חר

לקמו בהיר

רשי"י

בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה
שהכתיסוהו במדבר^(א) שאמרו (שמות ע"ג ב) מי יתן
מוחנו וגו' (סס): בערבה. בשביל הערבה שהטאו
בזעל פטור בשעיס^(ב) בערבות מואב (סס): מול סוף.
על מה* שהמרו בים סוף בצוהם לים סוף, שאמרו
(שמות י"ד י"א) המצלי אין קברים במלרים, וכן בזסטס
מתוך הים, שנאמר (תהי ק"ו ז) וימרו על ים בים
סוף^(ג) כדאיתא בערכין (ש"ו - ספ"ה): בין פארן ובין
תפל ולבן. אמר רבי יוחנן* חזרו על כל המוקרה
ולא מלינו מקום ששמו חופל ולבן^(ד), אלא הוכיחו על
הדברים שהפלו^(ה) על המן שהוא לבן (ספ"ה), שאמרו
(נמ"י כ"א ה') ונפשו קלה בלחם הקלוקל, ועל מה
שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים (אדרי"ג ל"ח):
וחצרות. במחלוקתו של קרח^(ו) (סס - פס"ז), דבר
אחר אמר להם היה לכס ללמוד ממה שעשיהו
למרים בחצרות בשביל לשון הרע^(ז) ואחם נדברתם*
במקום (ספ"ה): ודי זהב. הוכיחו על הטגל (סס) שעשו
בשביל רוב זהב שהיה להם^(ח), שנאמר (יהושע ב' י')
וכסף הרביתי לה* וזהב עשו לזעל (נרבות ל"ב):
(ב) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה^(ט)
שינוי נוסחאות: על שם: אמר ר' שמעון בן יוחאי: דברתם: להם.

השיבות כלום (נח"י): ז) והיתה זאת ארץ מיושבת ארץ
סין ועוג (לא מדבר: ד) ופי' מינת במדבר שהטו
שימותו במדבר שאמרו הולאתם אותנו אל המדבר הזה
להמית וגו', או אפשר משום שהיה זאת מנייה ראשונה
שפרשו למדבר וכאן התחלת דיבורו של משה, אלא הדברים
אשר דבר, והיכן דיבר, בעבר הירדן, ומה דיבר, במדבר
בערבה וגו' (ג"א): ט) ולא אמר כסדר המעשה שהיה,
מול סוף, ודי זהב, במדבר וגו' ולבסוף יאמר בערבה, אפשר
שגם זאת כדי להעלים ולהסתיר יותר החוכמה, לזה אמר
קודם במדבר בערבה שנראה בהשקפה ראשונה שמראה
מקום הוא (ג"א): י) פי' ב' פעמים, א) על ים, ב) בים
סוף, שכשעלו אמרו גם המלריים יוצלו וירדפו אותנו, וכאן
אין צריך הוכחה שהוכיחם על ב' דברים שהלא לא כתבו כאן
על חטא ים סוף לשון ימיד, אלא אמר להם שהטאו מול סוף
פי' אלא ים סוף וכלל בו כל מה שהטאו, ופשוט
הוא: יא) פי' בשלמא כולוהו יתא שפירושם כמו שאמרו
בערבה מה שעשו בערבה וכן מול סוף וכו', אבל זו נראה
שעשו שום רע במקום שהוא בין פארן ובין מופל, ולו יהיה
שיש מקום ששמו חופל ולבן והם היו מוטים בצד אותו מקום,
אבל מאחר שאין ידוע לנו ולא נזכר בכל התורה לא צ"ל
מסעי ולא בשעת הליכתם א"כ מה זה מוכחה אם השומע לא
ידע מה שהמוכיח מדבר אליו, לזה מייך שיהי' אין מקום בשם זה אלא רמו הוא על המן עומה, ודי לחכימא כרמיא להבין
כוונת המוכיח, ולא היה יכול להוכיחם על המן על ידי שם המקום שאין ידוע בלחיה מקום אמרו ונפשינו קלה, גם ראו
לכלול קננות החלואה שגם הם דברו במו, ואמר בדרך זה "בין ובין" כדי להסתיר דברי דופי ומשום כבודו, ולא די אחד מהם
או מופל לבדו או לבן לבדו, שאו יהיה בהסתר גדול ולא יוכלו הבין אלא בצירוף שניהם, וממילא שגם בין פארן אין פירושו
אלל מדבר פארן אלא על מדבר פארן עומה, ולזה פירשו רבינו מאוחר: יב) פי' דברו והלשינו עליו שקר, כמו (תהי ק"ט)
ס"ט) טפלו עלי שקר, מלשון עיקר וטפל (טפל חפל היינו הך) שחברו והוסיפו דברים שאינם ובאדרי"ג דברי מיפלות שחפלו
על המן, כלומר דיבור רע ומגונה, והערוך פירשו מלשון צער חפל בלי מלל וכלי טעם שאמרו על המן שאין בו טעם: יג)
כבר כתבנו צפ' קרח (ט"ו ד') בשם המכילתא (עיי"ש) שעזבו את מרים בחצרות וקשו לקדש ברנע שהוא במדבר פארן
ושלחו המרגלים וחזרו לחצרות לכבודה של מרים ואז הימה מחלוקתו של קרח, אבל קצת דחוק הוא לומר שעל זה כוונת
הכתוב מאחר שלא נזכרה בתורה שהיה בחצרות, ועוד היל"ל בחצרות כמו שאמר במדבר בערבה, לזה הביא הד"א: יד)
וצה נכון מה שלא אמר בחצרות, שחטאם זה לאו בחצרות היה, והדיבור שנדברו בהקב"ה הוא מה שהולילו דבה על הארץ
הכי טובה לומר רע הוא, גם אמרו חזק הוא ממנו, אבל מה שהוכיחם באמרו בין פארן זה שליחות המרגלים בחמילה שפקרו
ולא האמינו ולא נטחו, והם ב' דברים (רא"ם), ואעפ"כ דוחק הוא שסוף כל סוף ענין המרגלים אחד הוא לזה הביא גם
דרך הא', אבל ודאי שאין הכוונה על מעשה מרים שהיא פגם יחידי (רא"ם), משא"כ מעשה קרח שהיו מעורבים בו כל
ישראל דכתיב ויקהל עליהם קרח את כל העדה: טו) פי' שלמחם רעה תחת טובה, שהשפיע להם הקב"ה זהב די והותר,
מאוחר טובה עשיהם עגל להכעיס (ב"ב): טז) כיוון בזה משה, ור"ל שאין זו סיפור מעשה אלא שייך אפסוק ראשון.

הנמאס,
"ה), עוד
וכחות על
י' אתי ומי
הוכיח לזר
גרבה, כלל
(על דרך
, ב' חיוז
וגדול ולא
וגא (אבות
אחכ הולך
התחא (שם
זוונה היא
זמן גדול
אז שיהיה
' החסידים
ז"ל הפרוש
מן באומרו
ו אמר בין
יום רעות,
f יהיה לבו
עבר את פי
שמה מיעט
לו לב טבור
(לב טבור
וח והקנאה
באומרו ולבן
דינו זה של
אזינו דכתיב
למוד עראי,
שחס בחי
יום הנדמים
ר תאות לבו
ס להסתפק
זהב שיאמר

או בדרך סימון
יב) מלשון

יום מתרב דרך הרשעיר עד קדש ברנע: ויהי בארבעים שנה בעשתי

עשר יומין מתרב ארץ מוא

רשעיר עד רקם גיאה: ויהוה

לקט בהיר

רשי

שגם זו מוסר ומוכחה ברמז: יד) הכתוב לא אמר הלכנו י"א יום, אלא הדרך הוא לכל הפחות י"א יום, והאמת ידעו השומעים דבריו שהלכו אותו ג' ימים וכמו שעושה רש"י המשבון, וסמוך ליה אמר ויהי בארבעים שנה וגו' לומר שעתה בשנת המ' קיימין, א"כ רמו להם ב' דברים גדול החובה שהראה הקב"ה אליהם במחילה שעשה להם קפידת הדרך ובלו מהר סיני לקדש ברנע שהוא סמוך מאוד לעלות משם חסיף ומיד לארץ וכמו שעשו המעפילים שעלו ההרה, וגדל הכעס והפורענות שגרמו במעשיהם בחלליהם שבצבו י"ט שנה וישבו שם י"ט שנה (רשב"ם): יח) נעלה הענן וגו' ויסעו וגו' ממדבר סיני: יט) המשבון הוא עו"ה: כ') באייר נסעו מהר חרב יום אחד ובלו באותו יום לקברות המאולה (ומה דכתיב במד' י' ל"ג) ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים פירושו ביום אחד נסעו דרך ג' ימים, וכן מה שכתב רש"י שם שהרעימו כמה לנטעו בדרך הזה ג' ימים ג"כ פירושו על זה הדרך שלנטעו מרחק רב ולא הונח לנו.

ראו מה גרמחם, אין לכם דרך קלרה מתרב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך י"א יום" ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים (ספרי), שהרי בעשרים באייר נסעו ממורב, שנאמר (במד' י"א) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו' (י"א), ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים (י"א) מקדש ברנע (הטעם כ"ט). לא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאורה שאלכו* הכשר חמש ימים ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמלא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה שכיבה מתלצפת (י"א) שבילכם למהר בואתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה (ספרי): ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חרש באחד לחדש. מלמד (י"א) שלא הוכיחו אלא סמוך למוחה (י"א), מני למד מיעקב (י"א) שלא הוכיח את שניו נשחאת * אונקל.

למחר ירד להם הבשר ואלו אותו כ"ט יום (חדש ימים) חשעה ימים מאייר ועשרים יום מסיון, בכ"א בסיון נסעו יום אחד מקברות המאולה ובלו באותו יום לחצרות ושהו שם ז' ימים עד כ"ט בסיון, בכ"ט בסיון נסעו יום אחד מחצרות ובלו אותו יום בלו לקדש ברנע (סך הכל נסעו ג' ימים) ובלו אותו יום שלחו המרגלים בחזרה סוף מ' יום שהוא מ' לחדש אב (ובאותו ערב ט' באב בכו), שני ימים מסיון שלשים יום מתמוז ושמינה ימים מאב, סך הכל מ' יום (רש"י חצניתי): ב) פי' שלשים יום עם יום בואם, שאז שאלו אותו ולמחר ירד ואלו חמש ימים דהיינו כ"ט יום (ג"א): בא) ענין מהירות ועלטול הדרך (הדורך), וכן פירש"י בהושע ד' י"ד ועם לא יבין ילכט לשון טורח הדרך ולאות משא, כלומר מיהר וקבל טורח הדרך ככובל בשבילכם (סד"ז): כב) הגם שאמרנו שדיבור זה אינו דיבור המוכחה והוא דיבור בפני עצמו, גם אמרו שיש בזה רמז ומוסר שהלכו במדבר ל"ח שנה, אעפ"כ מיותר הוא ודבר ידוע היה להם זאת, ולמה לנו לידע באיזה יום הואיל לבאר את התורה, ובפרט אם אמר בעבר הירדן בארץ מואב אחרי הכותו את סיון וגו', ידענו שהיה בשנת המ', ודאי ללמדנו שגם המוכחה היתה באותו יום ולא קודם (מ"ל): כג) שהרי מר"ח שבט עד ז' אדר סמוך הוא שהם ל"ו יום - ודע ואל תטעה שמוכחה זו האמורה כאן אינו סתם מוסר להושיבם מפירצה ומדרכם הרעה, כי הלא מורחמו מלאה מתוכחה ומוסר מנשה אליהם בכל פירצה ופירצה, ואפילו להרוג ג' אלפים מישראל לזה לבני שבטו אחר העגל, ואפילו איש פשוט מחוייב במצות הוכח תוכיח ומכ"ש אז לבני ורב לתלמידו ומנהיג לעדתו, אלא הענין כאן שאותם שעשו עבירות הללו כבר ספו תמו וגם הנשארם שבו בתשובה שלימה עדה שלימה דור דעה כולם קדושים, ולא היה ראוי להאכיר להם עונם ועון אצותם, אלא קודם מותרו ראה שעת הכושר לעוררם ולהוכיחם שילמדו ממעשיות שהיו להתחוק ולעמוד על משמרתם, וכן היה עם יעקב וראובן שכבר נמחה עונו ונתקבל תשובתו (מ"ל), וכן כתב הדברי דוד ז"ל, וזוה תבין ד' הטעמים שנמנו חז"ל בדבר כפחור ופרח, ועיין לקמן, ובבחינה זו מיישב אלשיך הק'. קושיא שכבר דיברנו ממנה, שלקמן בפרשה וכן צפ' עקב הוכיחם בדברים ברורים מפורשים ולא ברמז ואיה כבודן של ישראל, עוד הקשה למה השמיט חצנרה ומסה וקברות המאולה, אלא שחשש משה מהשגשג שאמרנו שהמוכחה במקום כזה יביא הפך חלילי המבוקש, לזה החמיל ברמז גמור "במדבר" "בערבה" ואח"כ הקטין ברמז ואמר "פארץ" "חצרות" ועוד הקטין ואמר ודי והב, וכיון שראה שפגע בחזון שומעת וקבלו מוסרו בענות נדק ובהבה רבה ולא בעטו אמר דברים מפורשים, גם אמר (ט' י') ובחצנרה ובמסה ובקברות המאולה מקציפיים הייתם את ה', ודברי פי קדוש מלא סן בפשטות דברי רש"י וחז"ל: כד) אין הפי' שאם לא יעקב לא היה משה

בארבעין שני
בחד קירחא
ישראל בכל
לוחהון: ד בת
מלכא דאמר:

בניו אלא סמוך
לך מפני מה לו
תניחתי והלך וי
אין מוכיחו אל
יהא מוכיחו ו
הואה ומחציה
הבוע לא הוכי
שמאל (י"א) שנאו
שלמה צנו (ספר
אם אני מוכיח
מה לזה עלינו
ולמנוא עילאי
המתין עד שה
ארלם ואחר כ
אשר יושב ב
שניו נשחאת * אונקל
ראובן יתנהג כן
שאלו סוף וקב
לקבל מוסר וזרין
הכוונה שאם יוכי
המוכחה אלא אר
מוכחמוי שבסתר
המוכיח שלטובה
היתה אז שעת מ
שם ועמה הגה כ
מואב, וסמוך למ
מ"א ל"ט) אחרי
לשהיימו כדי שי
הטעמים, ואילו
שלא טובחמו הו
וכרם (כי מה שו
והטענה השנית
לומר אין אתם ו
רק לשני שבטים

עֶשֶׂר חֲדָשׁ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֹתוֹ אֱלֹהֵם: וְאֶחָדִי הִבְתּוּ אֶת סִיחֹן
 מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן

בְּאַרְבָּעֵין שָׁנַיִן בְּחַד עֶשֶׂר יָרְחָא
 בְּחַד קַיְרְחָא מִלִּי מֹשֶׁה עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כָּל־דִּי פְקִיד יְיָ יְהוָה
 קִיְוָהוֹן: וְדִבְתָר דְּמָחָא יְת סִיחֹן
 מִלְּכָא דְאֱמֹרָא דִּיחַב בְּחֶשְׁבוֹן

ארת מורא
 אה: ג ויהוה

מחבר לקדש
 יך י"ח יוס"י
 (ספרי), שהרי
 ר (במד"י י"ח)
 עשרים צדוש
 גלים"י מקדש
 שטשו בקברות
 ושבעה ימים
 ילל בג' ימים
 היחה שכונה
 ל לחרץ, ובשביל
 שער' מ' שנה
 בעשתי עשר
 א הוכיחו אלל
 שלל הוכיח את

לקט בהיר

רשי"י

ידע דבר זה ולא היה מתנהג כן, שא"כ מהיכן ידע יעקב, אלל רגזו לוומר שאין מעשה משה מעשה חדש וכבר היה לעולמים: (כה) וכן יש חשש זה במשה, שאם יאנס ויערס על עיונות שכבר נתחרטו עליהם ימאסו בשכונת משה וידבקו באומות שסביבותיהם או יחזרו למצרים, והש"ס כתב לאמור שד' טעמים שיטעם ביעקב לא שייכים במשה ואינו נראה כן מלשון רש"י שכתב ומפני ד' דברים: "אין מוכיחים את האדם" על טעם הא' אמר שישאל את האדם ואלו מפני משה, ועל טעם הב' אמר שכל ישראל היו צימד ואלו אין נושה (ו"ח"א שגם לפני יעקב היו כולם צימד, ואם רק ראובן חטא הלא גם במשה לא כולם חטאו) ועל טעם הג' וד' לא אמר טעמו כלל, ואחר המחילה ליתא דא"כ תקשי איפכא האין למד מיעקב, שאני גבי יעקב דשייך הני טעמא (מ"ל), ולאו דוקא שיעקב אמר לו כן בפירוש אלל חשב כן בכל פעם שעלה בדעתו ללמדו ולחנכו מנע להזכיר לו מעשה בלחה מטעם זה, או אפשר שאמר לו כדי שילמוד ממנו שגם הוא

בניו אלל סמוך למיתה, אמר, ראובן* בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תיחתי והלך ותדבק בעשו אחי"י, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלל סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחרר ומוכיחו"י, ושלל יהא חזירו רוחבו ומחזי"ש ממנו"י וכי כדאיתא בספרי, וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלל סמוך למיתה, וכן שמואל"י שאלמר (ש"ח י"ג ג') הגני ענו בי, וכן דוד את שלמה בנו (ספרי: (ד) אחרי הכותו. י"י אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקנאת* הארץ יאמרו מה לזה עלינו מה היטיב לנו אינו בא אלל לקנאת* ולמנוח עולה"י שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחו (ספרי: (ה) סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון. י"י) אילו לא היה סיחון קשה

שינוי נוסחאות - ראובן - לקחה - לקחת - ארץ - לקטור

ראובן יתנהג כן עם בניו: (כו) זה הטעם הוא מה שכבר אמרנו לעיל שלל תיחתי ותלך, שהשומע יחוש ויפחדו ממוסר זה שאין לו סוף וקץ, ומה עוד יש לו לעשות אם כבר נתחרט כראוי לזה ימאס בו (ג"א), והראש"י ז"ל פירש שטעם חנושי שלל לקבל מוסר ונרין לחזור ולהוכיחו פעמים רבות, אבל קודם מוחו נתקבל לכל שידע השומע שלשם שמים נתכוין, עוד אפשר הכוונה שאם יוכיחו פעם אחר פעם יפול צעמא יצרו הרע לחשוב שאין לו תקנה עוד ויהי"אש (ב"ב: (ד) פי' לא בשעת החוכמה אלל אח"כ בכל פעם שיראהו (משא"כ אם ימות מיד), ובאמת אין לו להחזי"ש ואסור לביישו, רק אם לא הועילו חוכמותיו שנסתר או מניי"שין אותו צפרהקיא, וטעם הג' שלל יהא בלבו עליו פי' יגרום לו שנאת חנם שהשומע לא ידין את המוכיח שלטובה נתכווין, וטעם הד' שלל יהיו מחוכמים (כן הוא בילקוט), והמחלוקת יביא הפך המנוקש: (כה) לא היה או שעת מיתתו של שמואל כנראה מהמחזקים, אבל היה צעת שהמליך את שאול ופסק מלשפוט את ישראל, כדכתיב שם ועמה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושנתי, ונדוד כתיב ויקרבו ימי דוד למוות: (כט) הלא היה זהם צברנות מואב, וסמוך למיתתו פשיטא שהיה אחרי הכותו, גם מה נפ"מ, אלל אין פירושו שהיה אחר מעשה ההכאה אלל כמו (צ"ח) מ"א ל"ט) אחרי הודיע אלקים אותך, כלומר מאחר שהכה מלאו לבו להוכיח (במ"ח), ומה שאמר בפסוק הקודם טעם אחר לשהיימו כדי שיהיה סמוך למיתה, אין קושיא, שהכתוב מספר לנו שהיו לו ב' דברים שערכו אותו עד עתה, ועמה הלכו ב' הטעמים, ואילו היה נשאר טעם אחד לא היה מוכיחו, ופשוט הוא: (ל) לקטור, ולמנח עילה הם ב' דברים, לקטור פירושו שלל טובחתי הוא מבקש נמוסרו ובמחכותו, והרא"י שטלטל אותו במדבר ולא הטיב לנו טובה גשמיית לתת לנו מחלת שדה וכרם (כי מה שסיפק זרעם אינה טובה שהלא הוצי"אם ממצרים למקום מואב ומחוייב הוא) אלל לקטור ולהכניד עולו עלינו, והטענה השנייה שעליה זרעם לא היה זאת, רגזו להטיב ואין בכחו ובושה לו להודות על האמת והלגי"ש המניעה במחכותו לוומר אין אחס כדאי"ס להטיב לכם, ולזה לא יקבלו מוכחה, אבל אחרי הכותו צעלו ב' הטענות צימד, הגם שלל הנחיל עדיין רק לשני שבעים: (לא) כבר ידענו כל זאת, וגם מה נפ"מ באיזה עיר הוא יושב, אלל זה גמרו של מאמר הקודם, שבה

ציון נטעו יום אחד
 נחלרות ונחלרות יום
 שהוא ח' לחדש שב
 י"י תענית: (ב)
 ענין מהירות
 כלומר מיהר וקבל
 זר נפני עצמו, גם
 מה לנו לידע באיזה
 יו שהיה בשנת הנ',
 סמוך הוא שהם ל"ו
 הלא חורתינו מלאה
 ר העגל, ואפילו איש
 שעשו עבירות הללו
 אזכיר להם עונם ועון
 וד על משמרתם, וכן
 הטעמים שנתנו חו"ל
 בפרשה וכן בפ' עקב
 מסה וקברות התלוה,
 זרנו גמור "במדבר"
 ז באחן שומעת וקבלו
 זקה ובקברות התלוה
 יא יעקב לא היה משה

וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
 בְּעִשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
 בְּאֶרֶץ מִזְרַח הַיַּרְדֵּן מִשֵּׁה בְּאֶרֶץ אֲתֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב־לָכֶם
 שִׁבְתָּ בְּהַר הַזֶּה: וּפְנֵנו | וּסְעֵנו לָכֶם

וְיָת עֹג מֶלֶךְא דְּמִתְנָן דְּיִתֵב
 בְּעִשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי: הַ בְּעֵבֶר
 דְּיַרְדֵּןא בְּאֶרֶץא דְּמִזְרַח שְׁרִי
 מִשֵּׁה פְּרִשׁ יָת אֶלְפִין אֲוִיָּתָא
 הָרָא לְמִימְרֵי: וּ יְיִ אֶלְהֵנָא מְלִיךְ
 עֲמָנָא בְּחֶרֶב לְמִימְרֵי סִנֵי לְכוּן
 דְּיִתְבַּתְּוּ בְּטוֹרָא הָרִין: אֲתֵפְנוּ
 וּמִלְּוֵו לְכוּן וְעִלְוֵו לְטוֹרָא

דְּאִמְרָא
 בְּמִישְׁרָא ו
 וּבְדִרְוִמָא ו
 דְּכַנְעַנָא וְלֵוִי
 נְהָרָא פְּרִת:

ערד ומרמכ"ט
 ואל כל שכו
 בערבה. זכ מ
 (סס): ובשפלך
 דים. אשקלון
 עד הגהר הו
 קוראו* גדול*
 הדבק לשחורי
 ואידכן (ספרי - :
 שנינו וסחאות י קוראו
 (מ"ל): טל)
 וגו' יאמר משה
 ונאו הר האמרי,
 מכשכו ומטלו, וה
 מקומכם ומחלו
 סוף ועד ים פלש
 שנמשכו שעתיד
 גדול שבגדולים,
 נעשה הגדול כמו
 מדבק בשר וגדו
 בבשמים ושמן ער
 רש"י בשבועות:
 לבסוף והגהר הר
 הוא בחשיבות, דו
 באחד, משום שע
 אצל סוף כל סוף
 שנעשו
 לזכב די. או יו
 יהיה בעניו ד
 על דרך אומר
 בחלקו, וזכ
 כ

רש"י

לקט בדור

הראה מה שהטיב להם במדה גדושה וכמו גדול כפייעמא
 דשמיה להפיל גבורים כאלו ומלכי כנען בעלים לגבי סיחון
 ועוג (במ"ח): (לב) פי' סיחון ועמו ילאו לקראתם והכוס,
 ולא"כ כשנאלו להשטון עיר סגור בחומות ברזל ונחשת היה
 ג"כ קשה הגם שלא היו שם רק נשים וטף כדכתיב צפ' מקח
 וכדפירש"י החם (מ"ל): (לג) ר"ל עיר שעוג ישב בה
 נקרא עשתרות משום מורה שהיתה בנויה בגובה ההר בין
 לוקין ובעלים קשים, שעשתרות לשון חזק וקושי הוא,
 והראיה שבמקום אחר קורא אותה עשתרות קריים, וקרן
 מורה ג"כ על חזק וגובה, כמו (תה' קל"ג י"ז) שם אלמים
 קרן לדוד, ובהכרח שעשתרות זו היינו עשתרות קריים
 המחזכר צפ' לך, שהלא שם ישבו הרפאים ועוג מיתר
 הרפאים הוא (רא"ם): (לד) לא אמר ובאדרעי שהיה
 יושב צפ' מקומות, אלא ודאי עשתרות שם מואר לעיר
 וכי"ל, אדרעי שם עגם שלה, ופי' הכתוב אשר יושב
 בעשתרות (בעיר חזקה וקשה) באדרעי (בעיר ששמה
 אדרעי), ופי' אומרו שם המלכות שם עיר המלוכה, כלומר
 עיר המלוכה, וכן הוא בספרי אדרעי מקום המלכות, ושם
 המדינה בשן (ב"ב): (לה) מיבנה הואיל יאמר גם על
 הרעון, כגון (שמות צ' כ"א) ויחל משה לשבת את האיש שפירושו רזה משה, כלומר הסכים לשבת אמו, והכל לפי הענין,
 וכאן בהכרח פירושו החמיל כי הסכים משה או רזה משה אין לו שחר דכתיב ככל אשר צוה ה' אמו ולא כאשר רזה, ושם צפ'
 וירא בחפלה ארע"ה על סדום אמר צ' פעמים הואלתי, נחמלת דיבורו שפירושו החמלתי, ובאמצע שבהכרח פירושו ראייתו,
 כלומר עדיין רוצה אני ולא נתייאשתי מלבקש רחמים, וראיית רבינו מפעם ראשונה (ד"ד): (לו) ענין ביאור יאמר על צ'
 דברים, כשמפרש ומבאר והוליא מכה אל הפועל דברים הטמונים בה בפשט כמו דרוש וסוד נקרא ביאור וגם כשמחרגם
 אותה ללשון השומע כדי שיבינו ביאור נקרא, וכאן שאמר שבערבות מואב החמיל לבאר את המורה הלא כל ארבעים שנה
 ביארה שהרי כשיני יחמו כל פרטיה ודקדקיה אלא שחזר ונשנו בערבות מואב ודאי פירושו שהחמיל למרגמה, ובאילו לשון
 מרגמה ודאי שכל הלשונות דהי מנייהו מפקח, וכדי שיהיה מבוחר לכל מי שהוא, וכדכתיב צפ' תבא בשר היטב (מ"ל), ויש
 צוה טוב טעם שדוקא או החמיל למרגמה שהכתוב אומר בארץ מואב שבאו מן האומות שביביותיהם להמגייר לראות טיבם
 וללמוד תורתם (ב"ב): (לז) שישבו שם זמן רב שנה שלימה פחות עשרה ימים וכבר בא מועד ליסע להלאה, ולא די לו
 פשוטו, שלפי החשבון שעשה רבינו בריש פי' מקעי (עיי"ש) נמצא שבמקומות הרבה חנו צ' שנים, וכאן לא ישנו לבטלה
 שקבלו כל המורה ולמדוה, בנו המשכן וחנכוה, עשו קרבן פסח ראשון ושני, לזה הביא מדרשו: (לח) ולזונו לומר שהגם

צַדִּיקִים יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: פֶּאֶר לָכֵן פֶּאֶכַל קֵשׁ →
 לְשׁוֹן אִשׁ וַחֲשֵׁשׁ לַהֲבָה יִרְפָּה שְׂרָשֻׁם
 בְּמֶקֶד יִהְיֶה וּפְרָחִם פֶּאֶבֶק יַעֲלֶה פִּי →
 מֵאִסּוֹ אֵת תּוֹרַת יְהוָה צְבָאוֹת וְאֵת
 אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצִו: כֹּה עַל־כֵּן
 חָרָה אַף־יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּטּ יָדוֹ עָלָיו
 וַיִּפְּחֵהוּ וַיִּרְגְּזוּ הַהָרִים וַתְּהִי נִבְלָתָם פְּסוּחָה

בְּרִשְׁעֵי מַעַדָּן מִנְהוֹן:
 כִּד בְּכֵן יִתְאַכְלוּן בְּקִשָּׁא
 בְּאִשְׁתָּא וְכַעֲמִירָא
 בְּשִׁלְהוּבִיתָא מִסְגֵּן
 תּוֹקֶפְהוֹן בְּשִׁבּוֹ יְהִי
 וּמִמּוֹן אִינְסִיְהוֹן פֶּאֶבֶקָא
 דְּפִרְחָ אַרְי קְצוֹ פֶּאֶוֹרִיתָא
 דִּי צְבָאוֹת וַיִּטּ מִימְרָא
 קְדִישָׁא דִּי־יִשְׂרָאֵל רְחִיקוֹ:
 כֹּה עַל כֵּן תִּקְרַף רִגְזָא
 דִּי צְבָאוֹת בְּעַמִּיָּה

וְאָרִים מַחַת גְּבוּרְתֶיהָ עֲלֵיהוֹן פֶּד מְחַנּוֹן וְעוֹ מוֹרִיא וְהוֹאָה נִבְלָתְהוֹן מְשֻׁנָּן פְּסוּחִתָא בְּגוֹ
 רִשְׁיִי

כהן לרואין לזכות צימ דין: יסירו ממנו. ומחייצין אותו דין, וגוזלין ממנו: (כד) לבן. והיה הדבר הזה לנכס: כאכול קש לשון אש. כאכול את הקש לשון אש: וחשש. מרגס יונתן עמירא, קשין של שזלין. וכחשש אשר הלהצה מרפנו ותעשנו אפר:

סען לרואין לזכות צימ דין: ומחייצין אותו דין, וגוזלין ממנו: (כד) לבן. והיה הדבר הזה לנכס: כאכול קש לשון אש. כאכול את הקש לשון אש: וחשש. מרגס יונתן עמירא, קשין של שזלין. וכחשש אשר הלהצה מרפנו ותעשנו אפר:

מצודת דוד

יסירו ממנו. מכל אחד מן הצדיקים מסירים צדקתו, לומר עליו שאינו צדיק בדינו: (כד) לבן. כעבור הטיית המשפט: כאכול קש לשון אש. כמו לשון אש שורף את הקש וכמו להבה מרפה את החשש ומחלישו עד כי ישוב לאפר, כן יחלש שרשם להיות כדבר הנימק: ופרחם. גדולתם יסתלק כאבק דק המסתלק ברוח קמעה: (כה) עליו. על עמו: ההרים. מלכי יהודה ושריהם: כסוחה. כרוק המושלך בקרב חוצות:

מצודת ציון
 (כד) קש. חבן: לשון אש. להב אש, על שם שנמשך כלשון: חשש. היא תבן הדק. וכן תהרו חשש (לקמן ג' ט): ירפה. מלשון רפיון: כמק. מלשון המקה והמסה: ופרחם. המשיל הגדולה לפרחי האילן: יעלה. יסתלק. כמו כעלות גדיש (לוי טו): נאצו. ענין בויון: (כה) וירגזו. ענין תנועת התרדה: כסוחה. כרוק הניסה מן הגוף. וכן סחי המסתלק ברוח קמעה: (כה) עליו. על עמו: ההרים. מלכי יהודה ושריהם: כסוחה. כרוק המושלך בקרב חוצות:

רד"ק

שלהם יהיה נמק ונמס: ופרחם. הוא משל על החלשים, כמו האבק שמרוב קלותו יעלה באויר ויכלה, כן יכלו כולם, החזקים והחלשים שהם רעים: כי מאסו את תורת ה' צבאות ואת אמרת קדוש ישראל נאצו. כפל ענין במלות שונות. כאבק כולו קמרץ וגם הכ"ף. ויונתן תרגם וחשש להבה, וכעמירא בשלהוביתא. ובררש, לכן כאכול קש לשון אש, וכי יש לך קש שהוא אוכל אש, אלא קש זה עשו, שכל זמן שמרפים ישראל ידיהם מן המצוות שולט בהם בישראל שהם אש, עשו שהוא קש, שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש: (כה) על כן. וירגזו ההרים. דרך משל, כאילו רגזו ההרים ורעשה הארץ להם מרוב צרתם: כסוחה. בשקל ושכולה אין בהם (שה"ש ד ט), ופירושו כרותה. תרגום לא

מדרשי חז"ל
 יסירו ממנו זה יצחק, על ידי שהצדיק את עשיו הרשע כהו עיניו, שנא' ויהי כי זקן יצחק וגו'. (ב"ר סה).

דישראל
 דאמרין
 דמצלחין
 אתון
 יא אמרין
 א הלא
 לצדיקיא
 א ויבסמון
 אורייתא
 י דחפימון
 גרי נכסין
 זכות זפיא

ים שימתיק
 הממוקה,
 למווג שכה.
 צדיקים.

בשכר. כמו
 ים את עצמם
 יאים גבורות
 בשכר שוחד:

אינה נראית
 לשחות יין.
 ה, והנה הם
 ותענוגים. וכן
 בהפכו אומר
 נה כי שתית
 גבורים. כי
 זמה (תהלים יח
 ין מרי נכסי,
 למסוד. כמו
 הרשע בדינו:
 מנו, והצדיק
 "ממנו" אחר

זרים לרע טוב
 מו:).
 שנוטל שוחד
 צדיקים יסירו
 כהתה עינון.

מסורת המדרש
 כה אמר ה' צבאות
 התבוננו פדרכ' שם
 קכ"ו יל"ש ירמיה רפג.
 כאן תתקצ"ה. רבנן
 אמרין משל למלך ע"פ
 להלן פתיחתא - ה.

יְהִי־אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי הָאֲבוֹת שְׁהֵם שְׂרָשִׁיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפְרָחֵם
 כְּאֶבֶק יַעֲלֶה אֱלֹהֵי הַשְּׁבֵטִים שְׁהֵם פְּרָחִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 דְּמִפְּנֵי מָה (ישעיה ה, כד) 'כִּי מָאֲסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת וְגוֹ'
 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן 'כִּי מָאֲסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת' זֹאת תּוֹרָה
 שֶׁבְּכַתֵּב וְאֵת אִמְרוֹת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצוּ זֹאת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל
 פֶּה וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ דְבָרֵי תּוֹרָה לְאַרְץ הַתְּחִיל יִרְמְיָה
 מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם 'אֵיכָה'.

(ירמיה ט, טז) 'כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת הַתְּבוֹנְנֵנוּ וְקִרְאוּ
 לְמִקְוֵנֹתַי רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ וְרַבִּי יוֹחֲנָן
 יוֹחֲנָן אָמַר לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים כְּעַס עַל הַרְאָשׁוֹן נָטַל
 אֶת הַמַּקֵּל וְחָבְטוֹ וְהִגְלָהּ אָמַר אוֹי לְזֶה מֵאִיזוֹ שְׁלוֹה נִגְלָה
 כְּעַס עַל הַשְּׁנִי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחָבְטוֹ וְהִגְלָהּ אָמַר אֲנִי

להלכה של בית יוסף בעת פורענות ישראל. "שרשם כמק יהיה", "שרשם" - אלו האבות, שהם שרשיהם של ישראל, שמהם צמח ישראל. "כמק יהיה" - שתמק ותמס זכות האבות מלהגן על ישראל. "ופרחם כאבק יעלה", "פרחם" - אלו השבטים, שהם פרחיהם של ישראל, שמהם הגן פרי ישראל, גם זכות השבטים בני יעקב הראשונים יפוג וינצרך ברוח כאבק פורח, מלהגן על ישראל, תחת שכתוב שזכות האבות והשבטים מגינה על ישראל בעת צרה, כמו שנאמר (ויקרא כו, מב) - "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור", ושוב (שם שם, מה): "וזכרתי להם ברית ראשונים" - "של שבטים" (רש"י בשם ת"כ שם), וכל זה מפני מה? כמו שכתוב בסופו של הכתוב הזה: "כי מאסו את תורת ה' צבאות, ואת אמרת קדוש ישראל נאצו", וכאשר - אמר רבי יודן: "כי מאסו את תורת ה' צבאות" - זו תורה שבכתב, שהיא תורה מפי ה', "ואת אמרות קדוש ישראל נאצו" - זו תורה שבעל פה, אמרי פי כל חכם קדוש שבישראל, את כל אלה בזו והשליכו מכבודם מלעסוק בהם תמיד בקביעות, וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ, התחיל ירמיה מקונן עליהם "איכה", כעודם יושבים על אדמתם, ע"ש העתיד, כיון שראה שהשליכו ד"ת לארץ, ונתחייבו גלות ידע אז שאין להם תקומה רק ע"י הגלות והחורבן באם לא יחזרו בתשובה.

עוד אמר שם ירמיה להלן על חורבן הארץ: "כה אמר ה' צבאות, התבוננו וקראו למקוננות ותבאינה ואל החכמות שלחו ותבואנה, ותמהרנה ותשאנה עלינו נחי, ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים", רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ורבנן - באו לפרש מפס' זה מדוע נשא ירמיה קינה רק על חורבן ירושלים וגלות יהודה ובנימין, ולא על גלות עשרת השבטים שהיתה ליפנ"כ, רבי יוחנן אמר: משל, למה הדבר דומה: למלך שהיו לו שני בנים, כעס על הראשון - שחטא לפניו, נטל את המקל וחבטו - במכות, והגלהו - אל מחוץ לביתו וארצו, אמר: אוי לזה מאיזו שלוה נגלה. שוב - כעס על השני - שחטא לפניו, ונטל את המקל וחבטו והגלתו -

הוא דתּרבוּתֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ ד' 'אוֹי לָהֶם כִּי כְּבִיכּוֹל אָמַר ז' שְׁבָרִי רַבִּי שֶׁנָּ בָנִים כְּעַס עַל הַתְּחִיל מְקוֹנֵן וּפְרָפֵר וְמַת אֲוֹ קִרְאוּ לְמִקְוֵנֹתַי וְהַתְּחִיל מְקוֹנֵן אֲשֶׁר אֲנֹכִי נֹשֵׁ יְהוּדָה וּבְנֵימִין כִּי כַח לְקוֹנֵן עַל לְמִקְוֵנֹתַי וְגוֹ'

וכיון שהוצרך להגלו האשם בדבר, שחינונו - בתחילה - עי הזה - בידי נביאו ולנודד מעל פני, וכ כביכול - כאילו השבר, וזהו שמקונן שמעון בן לקיש: ונטל את המקל מקונן עליו, שוב כי כח לקונן עליו אלא קראו למקונן - מארץ ישראל, שניבאו על עשרת ישראל, הרי שעד מעתה אין בי כח "כה אמר ה' צבאות ו להביא מקוננים שיק

בְּכוֹרֵי אֲדָמְתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְאִתְּבַשֵּׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ
 שְׁבִיעִי אֲבֹ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה פְתַבְיָלָךְ
 אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי א
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית
 וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: ל כֹּחַ וַיְהִי־שֵׁם עִם־יְהוָה
 אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֶאֱ
 אֲכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתַּב עַל־הַלְחָת
 אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:
 כֹּחַ וַיְהִי בְרִדַת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי וּשְׁנַי

בְּכוֹרֵי אֲרָעָךְ תִּיחַי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ
 דַּי אֲרָעָךְ לֹא תִיכְלוּן בְּשֵׁר
 בַּחֲלָב: כו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתַב
 לָךְ יְת פִתְנָמְיָא הָאֵלִין אֲרִי עַל
 מִימַר פִתְנָמְיָא הָאֵלִין גְּזֵרִית עֲמָךְ
 קִיּוֹם וְעַם יִשְׂרָאֵל: כז וַיְהוּה תִמְן
 גְּרָם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין
 לַיְלָוִן לְחִמָּא לֹא אֲכַל וּמַיָּא לֹא
 שָׁתָה וּכְתַב עַל לוחֲתָיָא יְת פִתְנָמְיָא
 קִימָא עֲשָׂרָא פִתְנָמִין: כח וַיְהוּה
 כֹּחַ נַחַת מֹשֶׁה מִשּׁוֹרָא רְסִינַי

ותרין לוחי
 דמשה במחיתה
 לא ידע ארי סני
 במלקותה עמו
 וכר בני ישראל
 זי יקרא !

משה. כשהביא
 כי קרו. לשון ק
 קרו, ומכיון זכה
 (שיר - משה) מן ה

ישראל ממעלת
 אהרן וכל בני
 ברדת משה
 היה ו

כפל לומר צדחתו
 צסמוך צדחת מנ
 הודיע הכחוצ
 שיודיענו תחילה
 לריך לדעת מי ה
 ואס הודיעוהו
 ההודעה. אכן
 הכחוצ אחר זו
 צחמידות זולת
 למס לא נתן מנ
 צזמן שלא היה
 הכחוצ ומשס לו
 פניו מסוכ קוד
 עור פניו, ועדיין
 ירגיש בעל חי
 פניס, לזכ הקו
 ממנו הידיעה ו
 צהיותו צכר לו
 הצבר כי יצטייר

רצו שאס הגזירה
 הדק, ויה

רש"י

אדמתך. משצעת המינים האמורים צשצח
 ארלך^{כז}, ארץ חטוב ושעורה וגפן וגו' (דברי ח' ח'),
 ודצס היא דצס חמרים^{כח}: לא תבשל גדי. אזהרה
 לבשר וחלב^{כט}, ושלש פעמים כחוצ צחורה אחד
 לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור צישול (מולין)
 קט"ו: גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכצס, ממה
 שהולך לפרש צכמה מקומות^ל גדי עזיס למדח
 סגדי סחס כל יונקיס צמשמע (מולין קי"ג): בחלב
 אמו. פרט לעוף שאין לו חלב (ס' ס'), שאין איסורו
 מן החורה אלא מדברי סופרים (ס'): את
 הדברים האלה. ולא אחס רשאי לכחוצ חורה
 צצטל פה^ל (שיר - געטן ס'): (כט) ויהי ברדת

והוציא את האכילה צלשון צישול לומר שאינו אסור מן החורה לך דרך צישול (יו"ד פ"ו א'), אכל לא ע"י ציבוס ומליחה
 (ש"ך), ועיין לעיל פ' משפטים (כ"ג י"ט) מה שפירשנו שס צאריכות: סה) פ"י שאס היה הכחוצ אומר כן רק צמקוס
 אחד היינו אדרבה לומדים משס צצנין אצ שסחס גדי פירושו גדי עזיס, אכל מאחר דכתיב כן צכמה מקומות, א"כ הוא שני
 כחוציס הצאיס כאחד ואין מלמדים (גמרא), ועיין עוד מזה צפ' משפטים: סו) ובגמ' דרשו עוד כמה דרושים, לא חלב
 זכר, לא חלב שחוטת, לא חלב צכמה עמאה, וצחר צצינו צדרוש זה שזה הוא המתאים יותר לפי פשוטו (רא"ס): סז)

לקט בהיר

סב) מחיבת אדמתך המיותר דריש ליה, אכל זאת צלכד לא
 די, שהלא יש צאריך ישראל יותר מו' מיניס, אלא סמך על
 מה שדרשו צפ' חצוא ג"ש ארץ ארץ משס מוכח שמה שאמר
 הכחוצ כאן אדמתך פירושו שצח אדמתך (רא"ס): סג)
 פ"י ולא דצס דבוריס שאינו גידולי קרקע ועצורים נאמר
 "פרי", אכל אין רלונו לומר שמציא הדצס מן החמרים, אלא
 כמו שמציא רש"י דברי רז"ל צפ' חצא לגצי זית שמן
 שפירושו זית שהשמן אגור צחוכו, כמו כן דצס פירושו
 חמרים שיש צהס דצס, אכל השמן והדצס משקין הס ולא
 פרי (ג"א): סד) פ"י לאו דוקא גדי שהוא רך אלא כל
 צשר, ולאו דוקא חלב אמו, אלא כל חלב, ואמר הכחוצ גדי
 ולא אמר צשר, לפי צצצשר וכלל גם צשר צהמה עמאה
 משא"כ גדי, ואמר חלב אמו למעט העוף כדלקמן (רא"ס),

והוציא את האכילה צלשון צישול לומר שאינו אסור מן החורה לך דרך צישול (יו"ד פ"ו א'), אכל לא ע"י ציבוס ומליחה
 (ש"ך), ועיין לעיל פ' משפטים (כ"ג י"ט) מה שפירשנו שס צאריכות: סה) פ"י שאס היה הכחוצ אומר כן רק צמקוס
 אחד היינו אדרבה לומדים משס צצנין אצ שסחס גדי פירושו גדי עזיס, אכל מאחר דכתיב כן צכמה מקומות, א"כ הוא שני
 כחוציס הצאיס כאחד ואין מלמדים (גמרא), ועיין עוד מזה צפ' משפטים: סו) ובגמ' דרשו עוד כמה דרושים, לא חלב
 זכר, לא חלב שחוטת, לא חלב צכמה עמאה, וצחר רצינו צדרוש זה שזה הוא המתאים יותר לפי פשוטו (רא"ס): סז)

אור החיים

כאומרנו (תהלים מ') ותורהך צחוך מעי, גם נמשלה
 למיס (תענית ז'), ואס היה אומר לא אכל ולא
 שחה יש צמשמע כל מוין אכילה ושחיה:
 כפ. ויהי צדחת וגו'. אמר ויהי לשון לער לרמוז
 מה שכוונו כל הצדיקיס צצמחנה

צצז זה וכי:
 כח. לחם לא אכל וגו'. הוצרך לפרט לחס ומיס
 ולא הספיק לומר לא אכל ולא שחה
 לדיוק צצצבריו צא כי דוקא לחס ומיס הוא שלא אכל
 ושחה אכל אחרת ושחיה אחרת אכל ושחה

אונקלוס

ויקרא י שמיני

קמ

ספר מדרבא
יא: י ותיבדו
ארי חלקה
בניא דני ארי
ות חריא
שוקא
באתר דכי

את ובניך ובנותיך עמך ארי
חלקה וחלק בניך אתיהיבו
מנכסת קודשיא דבני ישראל:
טו שוקא דאפרשותא וחריא
דארמותא על קרבני תרפיא
יתון דארמא ארמא קדם י
וידי קד ובניך עמך קנים עלם
במא די פקיד יי טו וית צפירא

אתה ובניך ובנותיך אתה בייחקה
וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני
ישראל: טו שוק התרומה ונתנה
התנופה על אשי החלבים יביאו
להניף תנופה לפני יהוה והיה לה
ולבניך אתה לחקעולם כאשר צוה
יהוה: חמישי טו ואת | שעיר התפאת

את המנחה.
חסורים לחוק:
חת נחשון (ח"ט):
היא מנחת לבור
ית, הולך לפרש
בניך. אין לבנות
ויתני. באניות
(ד) ואת חזה
אכלו במקום

את המנחה הואת
גר אומר משה להם
ני הקושיא והתימה
יראת שעה היא ולא
כ"ל, ופירושו שהרי
גרו את המנחה בא
זה יוסר הלשון, כי
זה אחר הקומץ, לזה
יראה שהוליא שיהם
יי נוסח הת"כ לפי
ון היא הוראת שעה
אל, גרס מה שגמר
נו אונקלוס ז"ל, לפי
מנחה קדשי קדשים
: בפסוק הסמוך אלל
לא חק לבנות פירושו
לא לבנות, מטעם זה
לשלמים, ולאו דוקא
ר שהם קדשים קלים
מי ליבור דהיינו כבשי
רש"י ז"ל דליבור זה

רש"י

לקט בהור

שחור. וכי את הראשונים^א אכלו במקום עמא,
אלל הראשונים שהם קדשי קדשים החקקו*
אכילתם במקום קדוש, אבל חלו אין לריכים תוך
הקלעים^ב, אבל לריכים הם ליאכל תוך מחנה
ישראל שהוא עהור מליכנס שם מזורעים, מכאן
שקדשים קלים נאכלין בכל העיר (ת"כ - זכח"ט י"ה):
אתה ובניך ובנותיך. אתה ובניך בחלק אבל
בנותיך לא בחלק, אלל אם תתנו להן מחנות רשאות
הן לאכול בזה ושוק^ג, או חינו אלל חף הבנות
בחלק, ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו, חק לבנים ואין
חק לבנות (ח"ט): (טו) (שוק התרומה וחזה
התנופה. לשון אשר הוקף ואשר הורס (שמות כ"ט כ"ז),
תנופה מוליך ומציא, תרומה מעלה ומוריד, ולמה
חלקן הכתוב תרומה בשוק ותנופה בזה, (לא
ידענו)^ד. להודיענו ששניהם צהרמה והכפה: על
אשי החלבים. (כמו על חלבי האשים),^ה מכאן
שהחלבים למטה צשעת תנופה (ח"ט), וישוב
המקראות שלא יכחישו זה את זה כבר פירשתי
(את) שלשתן בלו את אהרן (י"ג): (טו) שעיר
החטאת. שעיר מוספי* ר"ח^ו, ושלשה שעירי
חטאות קרבו בו ציום, שעיר עזים* (ע"ג) ושעיר
נחשון^ז ושעיר ר"ח, ומכולן לא נשרף אלל זה^ח,

לומר החידוש שאע"ג שלמי לצור הן, קדשים קלים הם,
וצוה מיושב קושיית הרא"ם למה לא הביא רש"י גם שלמי
נחשון, לפי שאין בו שום חידוש שהלא שלמי יחיד הם
(ב"ב), משא"כ לעיל במנחה הביא גם מנחת נחשון ששם
המדובר שיאכלוה הגם שהם אוננים, ויש חידוש גם במנחת
נחשון, שגם מנחתו הוא הוראת שעה וקדשי שעה
(ג"א): (לא) פירש"י בגמ' הראשונים שנאמרו חלה
בענין כגון שעירים ומנחה עכ"ל: (לב) פי' דכתיב גבי
מנחה ואכלתם "אתה" במקום קדוש, נשמע מזה אומה
במקום קדוש (תוך עזרה) ולא חזה ושוק, הרי דחה הכתוב
אומם למחנה לוי, וכאן נדחו עוד למחנה ישראל, וז"ל
הגמ' וכי ראשונים צטומאה אכלום אלל טהור מכלל שהוא
טמא טהור מטומאת מזרע וטמא טומאת זב ואיזה זו וז
מחנה ישראל, ופירש"י מדלא כתיב קדש ש"מ טהור במקל
קאמר ולא מן הכל הא כ"ל במחנה הטהור מטומאת מזרע
שחין מזרע נכנס לו וטמא מטומאת זב שהובין נכנסין שם
ואיזה זה זה מחנה ישראל במדבר כל דגל בתוך אסיפת דגלו
וצית עולמים תוך ירושלים עכ"ל: (לג) ואין נחשבים כורים
שאסורים בו, ולמעלה במנחה נמטעו אפילו באכילה שהם
קדשי קדשים הנאכלים רק לזכרי כהונה דכתיב בזה כל זכר
וגו' אבל קדשים קלים נמטעו רק בחלק, והוכחם פשוט
שחור לפרט בחלוקה חקך וחק בניך והשמיט בנותיך
(רא"ם): (לד) פי' למה נקרא בכתוב השוק דוקא תרומה

שינוי נוסחאות הווקקה. מוסף. קחו שעיר עזים לחטאת (רמב"ן).

והחזה דוקא תנופה, הלא שניהם צהרמה ושניהם צמנופה, וצפ' זו ז' ל"ד הבאתי הרמז"ן הק' שנותן טוב טעם בדבר
עיי"ש: (לה) רש"י מהפכו כדי שיוצן היטב חלבים הניתנים על האש, אבל אין כוונתו שרריך להפכו, שתיבת "אשי" הוא
שם תואר שהחלבים (וכן כל דבר הנקטר) נקראו אשי החלבים, לפי שנוכחים וניתנים על האש, כמו שוק התרומה או חזה
התנופה שהם תוארים, ונקראו כן שהם מוכנים להרמה (רמב"ן): (לו) שהרי ר"ח יסן היה, ובמוספי ר"ח יש שעיר
עזים אחד לחטאת: (לז) המוזכר צפ' נשא שהקריבו הנשיאים אחד ליום, והראשון היה נחשון כן עמינדב צ"ח: (לח)
לשון הת"כ: יכול שלשתן נשרפו מ"ל והנה שורף (לשון יחיד) אחד נשרף ולא נשרפו שלשתן עכ"ל, וההוכחה שהיה זה שעיר

דְרִישׁ דְרִישׁ מִשֶׁה וְהִנֵּה שֶׁרָף וַיִּקְצֹף דְחִטָּאתָא מִתְבַּע תְּבַעֵי מִשֶׁה

לקט בהיר

רש"י

של ר"ח מניח רבינו לקמן בפסוק י"ז לשאת את עון העדה, וכו' אין פלוגתא הכל מודים שנשרף של ר"ח לבדו: (טל) אכתוב בקצרה תוכן פלוגתתם של ג' תנאים ר' נחמיה ר' שמעון ור' יהודה לפי הגמ' ורש"י דוחמים כדי להקל הבנת דברי רבינו בפסוקים הבאים: ר' נחמיה סבר מי שמת לו מת הרי הוא בדין אנינות כל אותו יום וגם כל אותו לילה מן התורה, וכשזה אותם משה לאכול המנחה הייתה כוונתו מיד ציוס ולא להמתין עד הלילה, כי אין נפ"מ, ומזה לאכול קדשים במוקדם האפשר, והם אכלו גם בשר ג' שעירי חטאות שעיר שמיני ושעיר נחשון שהם קדשי שעה כמו המנחה ושרפו שעיר ר"ח שלא יוותר עד הבקר, שכל הכהנים היו אונינים עד הבקר, ומשה קָץ שחשב שיאכלו כל הקדשים אפילו קדשי דורות באין חילוק ודן אהרן לחלק בנייהם והודה לו, ור' יהודה ור' שמעון סוברים כאחד שלא מפני אנינות נשרף רק משום ששהו כל הקדשים בלי אכילה כדי לאכלם בלילה ונגעה טומאה בשעיר של ר"ח (ומשה לא ידע מזה) לכן נשרף, אך בטענת משה וחשובת אהרן יש חילוק בנייהם, ר' שמעון סובר אנינות לילה אינו שייך מן התורה (רק מדרבנן) וכשאמר משה קחו את המנחה ואכלוה חשב משה שצוה התיר להם לאכול כל קדשים מיד שאין להם דין אנינות בכלל, והם שרפו שעיר ר"ח וכשאר הקדשים המתונו עד הלילה, וטען משה ג' דרישות, למה שרפתם של ר"ח ולמה לא אכלתם השאר, היה לכם לאכול מיד את כולם באין חילוק, ודן אהרן שלא הותר לנו שום אנינות, ומה שאמרת אמה משה בנזווי מהקב"ה לאכול המנחה לא לאכלה מיד, ואין נזווי זה שום שייכות עם אנינות, אלא להשוות דין מנחת קדשי שעה לדין מנחת קדשי דורות שהשרייתם הוא באכילת הכהנים, אבל אנינות לא הותר שהרי יש צריחה לאכול הכל בלילה (ושעיר ר"ח נשרף מפני הטומאה), ור' יהודה סבר אנינות לילה בכל מקום מן התורה, אבל כאן הותר להם אנינות לילה ולא אנינות יום, מאחר שאין כהנים אחרים בלית צריחה נחות דרגא אחד, ואין חילוק כלל בין קדשי שעה או דורות, לזה שהו הכל עד הלילה ונטמא של ר"ח ונשרף, אבל משה חשב שהיה צוה בכלל גם לאנינות יום לכל הקדשים, לזה דרש דרש ג' דרישות ממ"נ ידעתם שהותר לכם אנינות מה זו שהייתם ללכת לאכול הכל מיד כמנחתה ולא לשהות ולא היה נטמא, וההמשלות גרם הטומאה, ואם לא ידעתם שהותר לכם אנינות מה יועיל. השהייתם ועל מה תחכו ותמתו היה לכם לשרוף הכל, והשיב אהרן ידענו שהותר האנינות אבל רק אנינות לילה והודה לו: (מ) זו דעת ר' שמעון ור' יודא, שמעשה שהיה כך היה שנגעה טומאה בשל ר"ח ולא בשאר, דאל"כ מה נשתנה זו מאלו: (מא) נשרף מיד שלא יבא לידי נותר, וזו שיטת ר' נחמיה, וסבר שאנינות לילה מן התורה א"כ כל הכהנים יהיו אונינים עד שיהיה נותר: (מב) הגם שאמם אונינים, והוא הדין לשעיר שמיני ושעיר נחשון שגם הם קדשי שעה, ואכלו אותם מיד צריחה כמנחת אכילת קדשים:

אור החיים

הלדיקים ובפרט כהני ה' המכפרים בעד העם: **מז. דרש** דרש משה וגו'. אומר אני כי משה לא החליט בדעתו להחירו באכילה^מ, והראיה ממה שלא אמר להם דינו כמו שאמר להם במנחה (פסוק י"ג) קחו את המנחה וגו', שאם היה בדעתו בפשיעות להחיר היה לו לומר קחו את החטאת, מה תאמר שאמר דין המנחה וחשב כי אין הפרש צינהם כל עיקר ולרוב פשיעות שהיה לו הדבר לא הולך לומר, אם כן לא היה לו לדרוש כי

מנין נכנס לו המיחוש לדרוש עליו מה היה צו, אלא ודאי שלא אמר אלא הפשוט אללו שהיא המנחה שהיא קדשי שעה וממנה לשעיר נחשון ושעיר עזים שהיו קדשי שעה, אבל שעיר ראש חודש שהוא קדשי דורות עדיין היה הדבר עומד אללו (בספק) והיה דורש בדעתו אם יתירונו כמו כן או לא^מ, ודרש עליו מה היה צו, ולזה כפל לומר דרש דרש אחת למשפטו^מ, ואחת לענינו מה היה צו^מ, והנה וגו' ויקרפו על אשר עשו דבר מדעתם שאפילו הוא

אור בהיר

עב) לא טעה מהפך להפך. עג) ומשג שבשעת מעשה ישאלו אותו. עד) פי' דרש ומקר בדעתו מה משפטו. עה) לענינו

והא את
איתמר
למימר:
חטאתא

(הללו)
אלו, כך
בשביל
וכעס^מ
דברי^מ
החטאת
שינוי נוסחאות
נאכלו אלו
על שהיית
שהוא שז
שמה שאז
הב' אם ל
במר לו ו
פירושה ד
הדרישות
וכעס כג
שעשו עש
בא שרק
הננים די
על צו א

עדיין ל
שאמר
יותר ה
ולא לש
ובתורת
ומפני
רחוקים
ואי

של שעיר
יהיה פי'
על הפי'

מתבע תבעי משה

על (ת"כ - זכרים ק"ח) יש
עכ צו נשרף^(כ), ויש
לפי* שהוא קדשי
נו על משה שאמר להם
יש דרש. שתי דרישות

פ"מ, ומנה לאכול קדשים
ו המנחה ושרפו שעיר ר"ח
לו קדשי דורות באין חילוק
שום ששהו כל הקדשים בני
נת משה ותשובת אהרן יש
ו המנחה ואכלה חשב משה
קדשים המחיו עד הלילה,
באין חילוק, וכן אהרן שלא
ין לוי זה שום שייכות עם
אכל בנינות לא הותר שהרי
זקום מן החורה, אבל כאן
ן חילוק כלל בין קדשי שעה
נות יום לכל הקדשים, לזה
זותה ולא לשבות ולא היה
ז תחבו ומחמינו היה לכם
שמעון ור' יודא, שמעשה
ד שלא יצא לידו נותר, וזו
מב) הגם שאתם אוננים,
נות אכילת קדשים:

עליו מה היה בו, אלא
ו אלא שהיא המנחה
ויר נחשון ושעיר עזים
יחש חודש שהוא קדשי
ד אלא (בספק) והיה
ו קן או לא^(כ), ודרש
לומר דרש דרש אחת
היה צו^(כ), והנה וגו'
מדעתם שאפילו הוא

ז משפטו. ע"ה לעמנו

והא אתוקד ורגו על אלעזר ועל
איתמר בני אהרן ראשיתארו
קמיר: יי מדין קא אבדתון ית
חטאתא באתר קדיש ארי קדש

על אלעזר ועל איתמר בני אהרן
הנותרים לאמר: יי מדוע לא אכלתם
את החטאת במקום הקדש כי קדש

רש"י

לקט בהיר

(הללו), מפני מה נשרף זה^(כ) ומפני מה נאכלו*
אלו, כך הוא צ"כ^(כ): על אלעזר ועל איתמר.
בשציל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים
וכעס^(כ) (ת"כ): לאמר. אמר להם השיבוני על
דצרי^(כ) (ת"כ): (י) מדוע לא אכלתם את
החטאת במקום הקדש. וכי חון לקודש אכלוה,
שנינו נוסחאות י לא נאכלו.

(מג) זה פי' והנה שורף, שדרש ושאל מפני מה והנה שורף,
ולא ששאל עליו מה נעשה בו, שמהיכן חשב לשום דבר
להיות שואל עליו, אלא שמע שנשרף וזהו שאל, ומדכתיב צ'
פעמים דרש הרי צ' דרישות: (מד) פי' צ"כ הוא קן, ולא
בגמ', ובגמ' איתא מפני מה חטאת זו נשרפה ואלו מונחות
ופירש"י למה מונחות להמחין לערב ולא נאכלו היום עכ"ל,
גם צרש"י שלפנינו וצ"כ יס' גורסים ומפני מה "לא"
נאכלו אלו, וזה לפי שיטת ר' יודא ור' שמעון, והם באמת צ' דרישות, חדא על שריפת שעיר ר"ח שלא ידע שנטמא, וחדא
על שהיית שאר הקרבנות, שלפי סברתו היה להם לאכלם תיכף כמנחת אכילת קדשים ולא להשהותם, אבל לפי גירסא שלפנינו
שהוא שיטת ר' נחמיה היא באמת דרישה אחת, אלא נראה צ"כ דרישות, שהוא בדרך ממה נפשך, דרישה הא' אם ידעתם
שמה שאמרתי בזמנתי כי כן לויית באינות יאכלוה וזהו אכלתם שעיר שמיני ונחשון למה א"כ שרפתם את של ר"ח, ודרישה
הב' אם לא כן הנחתם וזהו שרפתם את של ר"ח למה א"כ אכלתם השאר, ואע"פ שזה קצת דחוק שהוא באמת דרישה אחת
נחר לו רש"י לפרש כאן כשיטת ר' נחמיה המתאים יותר לפשוטו שב' הדרישות היא מכא שעיר ר"ח, משא"כ לאידך
פירושא דרישה הב' אין לו שום שייכות עם שעיר ר"ח, והכחוב אומר ואת שעיר החטאת דרש דרש בלשון יחיד משמע שכל
הדרישות היו על של ר"ח לבדו (ג"א): (מה) פי' על אהרן כעס, וכן הוא בפירוש צ"כ וז"ל: מלמד שנתן פניו כלפי בניו
וכעס כנגד אהרן עכ"ל, וההכרח שהלא אל אהרן דיבר בין לפניו ובין לאחריו, ועוד היאך שיך לכעוס על הבנים הלא כל מה
שעשו עשו ברשות ופקודת אביהם, ולכל הפחות היה לו לכעוס על כולם (רא"ם), ועוד מיותר לומר בני אהרן, ודאי להדגיש
בא שרק משום שהם בני אהרן שפך עליהם כעס המגיע לאביהם (מ"ל), וההכרח שהפך את פניו, שאלי"כ היאך נשמע שאל
הבנים דיבר הלא גם אהרן היה לפניו (ג"א): (מו) פי' הרשם לבדו ולהשיב, כי לפעמים כשהרב כועס על תלמידו או אב
על בנו או אדון על עבדו כועס וזועק בלשון שאלה, ואין זה אומר שמחכה לתשובה ממנו, אדרבה יש לו לידום ולסחוס פיו

אור החיים

עדיין לא ידע את אשר ילכו להם עשות. והגם
שאמר לבסוף תאכלו אותה כאשר לוייתו, פירוש
יותר היה לכם לדמותה למנחה אשר לוייתו לאוכלה
ולא לשורפה בלא טעם הפך מה שלוייתו בזמנתי.
ובחזרת כהנים אמרו דרש דרש מפני מה נשרף,
ומפני מה נאכלו אלו, ובישוב הכחוב הדברים
רחוקים, כי אחר הדרישות הוא שנגלית השריפה^(כ),
ואיך ידרוש קודם למה נשרף. ויש לישב^(כ):

אור בהיר

של שעיר. ע"ה שהרי אחר אומרו דרש דרש אמר והנה שורף, מזה נראה שקודם הדרישה לא ידע שנשרף. ע"ה שלפי רז"ל
יהיה פי' והנה שורף שהדרישה היחה למה והנה שורף. ע"ה למי יאמרו. ע"ה מיבט הנותרים אמר ענין אחר. פ' דק"ל
על הח"כ, למה להם למדרש מהפסוק, פשיטא שצריכים להשיב, הלא שאל להם מדוע, וחזיך שלפעמים אדם קפץ על תלמידו בלשון

מגלה עמוקות

רנ"ב אופנים על ואתחנן

כשמו כן הוא: חברו הרב המובהק ראש הדרשנים המקובל האלהי בוצינא קדישא נ"ר פ"ה ע"ה מ"ר הגאון הגדול מוהר"ר נתן שפירא ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק קראקא: ותוכן הספר ומהותו, תמצא בהקדמתו: והנה אחרי שראה ראינו שנחפש הספר הלז בחיפוש נרות בחורי"ם וזק"ן שהוא ממש אחד בעיר ושנים במשפחה וכמה וכמה אנשי גדולי מופת אמרו הלא המציא אל אל ידכם נייר ואותיות יפים עושו גושו חושו והוציאו לאור נרו עוד פעם ואל תחמיצו המצוה הבאה לידכם: בכך חגרנו את מתנינו והדפסנו אותו פעם שלישית:

(נוסח השער נעתק מדפוסים הקודמים)

שנת תשנ"ב - בני ברק

שהיא אות ויו, וכן אמר (שמות לד כז) כתב לך את הדברים לך דייקא, והוא סוד ווי העמודים שכותבין הסופרים בספר תורה (ציוני פרשת תרומה, ועין יור"ד סי' רע"ג ס"ו), והוא דרגא דמשה:

אופן שמיני

סדר התפלה בג' תוארים של תפלה, גדלך, כנגד הגדול. ידך החזקה, כנגד הגבור. מי אל בשמים ובארץ, כנגד הנורא. רב לך, די לך בג' תוארים הללו, בהם מנהיג עולמו בג' קווין הנרמזים במדת אל"י, 'אדום' לבן 'ירוק', שהם חס"ד דיין רחמי"ם, כמ"ש ר' חנינא. ואתחנן, מורה על חנינא:

בפרק קמא דעבודה זרה (דף ז' נ"ב) למדו רבותינו מכאן לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, מנלן ממשה וכו'. ועל זה אמר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר לדורות איך שיהיה סדר התפלה. והנה התחיל משה לסדר שבחו של מקום, ואמר מתחלה את גדלך כנגד הגדול, ואת ידך החזקה כנגד הגבור, אשר מי אל בשמים ובארץ כנגד הנורא, וכהוא דנחית לקמיה דרבי חנינא שרצה להרבות בתארי הקב"ה, וכן משה רצה להרבות בגדולת הקב"ה. השיב לו הקב"ה רב לך, די לך בג' תארים אלו של הקב"ה שמנהיג עולמו בג' קווין שהם חסד דין רחמים, כמו שהשיב ר' חנינא סיימתנהו לכלהו שבחי דמרך (כדאיתא בברכות דף ל"ג נ"ב). ואפשר דמלת רב לך רמו על ר' חנינא, וגם במלת ואתחנן שהוא מלשון חנינא, ו"ש רב לך, ר"ל בלשון תפלה שלך, ואמר רב לך, שיהיה בימי האמוראים רב שיתקן התפלה שלא להרבות בתוארים, וז"ש אל תוסף דבר אלי עוד, במלת אלי שהיא מיותרת, רמו בו שלא להרבות בשבחו של הקב"ה יותר מדאי, רק בג' קווין אלו שנרמזין במלת אל"י, נוטריקון "אדום" לבן "ירוק", שהם דין חסד רחמים:

אופן תשיעי

76 בבאן גילה שהיה משה במדרגה עליונה בעולם, אפילו הכי אמר בלשון תחנונים, וזה סוד לאמר לדורות, בעת ההיא

הקב"ה
בתפלתו
זו אז י"ג
להראות
סוד י"ג
העליונים
י"ג מדות
שמדה
ברה נא,
ר"ל הלא
של שם
בן במלת
' תיבות,
ווי"ן של
לך כנגד
' בשמים
שי"ן של
' שהם ג'
'ן, וכולם
' שפגמת
רו למשה
ת בדרגא
א) בקולו
(ה) דהיינו
ם יוספים
סוד רזא
קבא. וזהו
קבה (עין
חות. וזהו
משה, וכן
ה הלוחות
רגא דילך

אין לחקור, לכן היא באמצע השורה להורות לנו שלא בא עד תכלית וסופה של תורה: L

אופן עשירי

ע"ד המדרש על פסוק מי הקדימני ואשלם. - רב לך בסוד רב טוב הצפון לצדיקים שדרשו רז"ל על שמם. - וזה סוד פני משה כחמה:

בא משה להודיע ענין התפלה לדורות שהקב"ה עושה עם האדם, שאי אפשר לו לאדם לשלם להקב"ה מה שנתן לאדם כבר, וכדאיתא במדרש (ויק"ר פכ"ז ב') מי הקדמני ואשלם (איוב מא ג), כלום עושה אדם מצות צצית עד שלא נתן לו הקב"ה מלית, וכן מוזה שנתן לו הקב"ה בית וכו'. ועל זה אמר משה אתה החלות להראות, כי בשביל זה אני מבקש מתנת חנם ולא בשביל מעשים טובים שלי, לפי שאתה החלות מקודם לעשות עם האדם טובות קודם שעשה האדם המצוה. והשיב לו הקב"ה רב לך שיש לך הרבה מצות ומעשים טובים, ואפילו הכי אל תוסף דבר אלי. או רמו במלת רב לך, מה שאמרו במדרש (קהלת דף פב נקה"ר פ"א ג"ן) על פסוק (שם א ג) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, אם יעשה האדם כל המצות בעולם אינו יכול לשלם להקב"ה מה שמזריח השמש שנקרא רב, בסוד רב טובך הצפון לצדיקים שאמרו רז"ל (וזהר ח"ב ר"כ ע"א) הוא מאור הגדול הגנוז לצדיקים. וגם רמו שפני משה כפני חמה (במאמרם ז"ל בב"ב דף ע"ה נע"א), והוא המאיר בכל העולם:

אופן אחד עשר

ע"פ הן כל אלה יפעל אל פעמים ושלוש עם גבר, שהוא סוד גלגול מנין חס"ד. - גב"ר, ר"ת 'גומלי חסדים' ביישנים 'רחמנים', סוד ג' אבהן. ומשה היה בסוד 'משה' ש'ת' 'הבל', ופגם של הבל היה בא' י' של אהי"ה, וביה גרם גלות ב' 'ההי"ן של אהי"ה בסוד ותלכנה שתיהן. - וסוד ב' שמות ה'

(איוב יא
לם מה
ההיא,
ז כן כל
במעלה
ואלהים,
התחיל
התורה.
זעיוניות
ז"ל (כ"ב
זשיב לו
התחלה
ול תוסף
כותבים
וב בסוף
התורה
עד סוף
לאחריה
: שבעת
א עומד
ף בסוד
וכן יש
ז הטעם
זעני כל
התורה

צדיק כתמר יפרח כארוז בלבנון ישגה

ספר

ייטב לב

על חמשה חומשי תורה

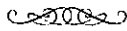
אימורי"ן דסלקי לגבוה מילין ימלל לצד מעלה, אמרות מהורות כשמן המור זכה וצלולה, ביאורים נחמדים בפרד"ם התורה בתוכחת מוסר בלולה, דברות קודש מלהבות אש חודר ללכבות מסילה, מאת איש אלקים קדוש מאור הגולה, עטרת תפארת ישראל מופת הדור ורועה נאמן עם סגולה, גאון הגאונים פאר החכמים לו דומי תהלה,

ה"ה אדונינו מורינו ורבינו
מנורה הטהורה, עמוד אש ואורה,

מרן יקותיאל יהודה טייטלבוים וצוקללה"ה

ביהן בקהלות קדושות סטראפקוב, גארליץ, דראהביטש בעבודת אב"ד לו העוז והממשלה, ולאחרונה במטרפולין הרוחני של המדינה ק"ק המעמירה סיגוט והגליל הוא העיר הגדולה, ושם חלקת מחוקק ספון מקום צקון לחש ותפלה, עד ביאת הגואל לעיר המהוללה.

בעמח"ם ייטב פנים על מועדים, רב טוב עה"ת,
ושו"ת אבני צדק על ד' חלקי שו"ע.

ותת"ל העבודה ע"י אא"ז הרה"ח המפואר
מזה"ר אפרים יוסף דוב אשכנזי ז"ל
גכד חותן המחבר ויד ימינו של מרן הגה"ק מסאטמאר ז"ע,

וכעת נגמר המלאכה בתכלית השלימות ופאר ההידור מתוך יגיעה רבה עשרות בשנים,
ויצא לאור מחדש באותיות מאירות עינים עם אלפי תיקונים, מראי מקומות, ומפתחות,
לרגל יומא דהילולא קדישא דמרן המחבר ז"ע ו' אלול בהאי שעת"א לפ"ק

ע"י נכדיו

יעקב שמואל שפיטץ

שרגא פייבוש יחיאל שפיטץ

ברוקלין יצ"ו

ייטב לב

פרשת דברים

בשבת ובחנוכה וקריאת הלל ומגלה וכהנה, וכל זה בכלל תורה שבעל פה שנעשה תורת ה', שהרי אנו מצרכין ולונו, ואמרו חז"ל (שנה כג.) מדכתיב (להן י, יא) לא תסור וגו'. ובעליל זה כרת הקצ"ה אחנו צרימ, מכח תולדותיהן שביוצא בהן, וכיון שכפרו בתורה שבעל פה, נפסק הכרימת צרימ, וכיון שהמירו כבודו שלת אוחס מעל פניו וילאו מארעס:

ובתיב צפרשת צרכה (שם לה, א-ב) ויראהו: ה' את כל הארץ וגו' עד הים האחרון, ואמרו חז"ל (ספרי צרכה שם) קרי ביה עד היום האחרון, שהראהו את כל המאורעות עד תחילת הממנים, וראה משה תורבן הצית בעליל שכפרו בתורה שבעל פה, ואם יחזרו וישמעו לקול ההורים תורה שבעל פה עמידין להגאל. ולזה הזהירם לקיים תורה שבעל פה, וזה שאמר אלה הדברים, כלומר שיקיימו הנאמר בדברים, (ואת) אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' מול סוף, נגד מה שעמיד להיות צסוף, והבן: L

76 **אלה** הדברים וגו' [א, א]. על פי מה שאמרו חז"ל לא גלו ישראל אלא בעליל שכפרו בתורה שבעל פה, שנאמר (ישעיה ה, כד) ואת אמרת קדוש ישראל נאלו, זה תורה שבעל פה ואי. יש להבין הטעם, לפי מה שאמרו חז"ל (גיטין ס:) לא כרת הקצ"ה צרימ עם ישראל אלא בעליל תורה שבעל פה, שנאמר (שמות לה, טו) כי על פי הדברים האלה (פירוש שאינו בכתב, כי אם בדברים שבעל פה) כרתי אתך צרימ ואת ישראל, ויש להבין הענין, כי אין איש ואשה כורחין צרימ אלא אם יש להם תולדות, אבל אם אין להם תולדות אין ציניהם כרימת צרימ ואם הקדיחה תבשילו קלה בעיניו לגרשה, כאשר החוש מעיד על זה, וממנו נקת, לאשר התורה לזה לנו מאורסה לקהלת יעקב, וחכמינו הולידו תולדות מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והוא תורה שבעל פה, וגורות כמו שניות לעריות ושבות דשבת ותוספת שבת ויום טובים ופרישה סמוך לוסתהיום ואיסור חמץ בערב פסח קודם חלות, ותקנות הדלקת נר

א. ע"י איכה רבה [פתיחחא ב] כי מאסו את תורת ה' צבאות זו תורה שבכתב, ואת אמרת קדוש ישראל נאצו זו תורה שבעל פה: ב. ע"י בפר' ויחי [עמי תצא ד"ה עור] שכתב רבינו שכן דעת רוב הפוסקים. וע"י מה שכתב רבינו בשו"ת אבני צדק [א"ח ס"י עח]: ג. ע"י ש"ך יו"ד [סי' קפד סק"ה] דכן הסכמת רוב הפוסקים דוסתות דרבנן:

מוסר, על דרך שנותנים למינוק סמי רפואות, אם יתנו לו הסס לצד לא יקה, בלתי אם מעורב הסס ההוא צחוק לפיחת בדבש, על ידי זה יאכל גם הסמי רפואה, כמו כן על ידי שמלביש המוסר צחוק ביאור מקראי קודש יכנסו צאזוני. וזהו שאמר אלה הדברים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת, לפרש התורה, כדי לאמר אמירה של מוסר, והבן:

והוסיף מוזה"ה דזהו שאמר אחר זה לראיה על זה, שהרי מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל, אין זה אלא שנחשו המלחמה במלחמתה של תורה במידושים שחדשו, ע"כ דבריו ז"ל. וזה שאמר יעקב (בראשית מת, כג) אשר לקחתי מיד האמורי צרצרי ובקשתי, עיין מרגומו, ולדרכנו היינו צרצרי ובקשתי מלחמת התורה (עיין צוהר בלק דף קפ"ח ב' במאמר האי יוקא):

7e אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' דבר משה וגו' אחרי הכותו את סיחון וגו' בעבר הירדן וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת "לאמר" יי' אלקינו דבר אלינו בחורב "לאמר" רב לבם וגו' [א, א-ו]. דיש להבין אומרו "אלה" הדברים. וגם אומרו "לאמר" זה פעמים, לכאורה אך למותר. וגם למה הזכיר שם חורב צבאן. והנראה לי בזה על פי מאמר חז"ל (עירובין סג:) על הפסוק (יהושע ט, ט) וילך יהושע צלילה ההוא צחוק העמק, שלן בעמקה של הלכה, ושמעתי ממוזה"ה (פר' עקב ד"ה ועוד י"ג) הענין על פי מה שאמרו חז"ל (מכות י.) על הפסוק (תהלים קכג, ג) עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, עומדות היו רגלינו בשביל שעריך ירושלים שעסקו בתורה, ביאור הדבר, דעל ידי עסק התורה בעיון לחדש חידושים להסיר הקושיות והספקות, ככה זה מומר עריצים והקליפות החוחים הקובצים וכו', ויפקוד על צבא מרום צמרום ועל מלכי האדמה על האדמה, ולכן לן יהושע בעמקה של הלכה. ובה אמר מוזה"ה (ישעיה ספ"ח) בשלח דזהו שאמר (סופטים ה, ח) יבחר אלקים חדשים, שפירש בתנא דבי אליהו (רבה י) יבחר אלקים חדשים, חדושי תורה, מכל השעשועים.

והנה, בגמרא נדרים דף ל"ח (ע"א) לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר (שמות לה, כו) כתב לך, כתבן שלך, ונהג זה טובת עין ונתנה לישראל. ופריך והכתיב (להלן ד, יד) ואומי צוה ה' צעת ההוא ללמד אתכם וגו', ומשני אומי צוה, ואני לכס. ופריך מלמען מהיה לי השירה הזאת לעד צבני ישראל (שם לה, יט), ומסיק אלא פלפולא בעלמא. פירש הרא"ש (ד"ה פלפולא) הבנה ומריפות, והיינו כתבן שלך, כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה כו', [ע"כ]. נמצא לפי זה, ואומי צוה ה' ללמד אתכם הוא כמשמעו לענין תורה שבכתב. ובגמרא גיטין דף ק' (ע"ב) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה, שנאמר (שמות לה, כו) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואח ישראל:

והנה, משה כבש ארץ סיחון ועוג ככה פלפולא וחדושי תורה שהן דברים שבעל פה, ואחר זה הוא ידע שעוד צריך יהושע וישראל להלחם לכבוש ל"ח מלכים, אז נהג בהן טובת עין ומסר להן ביאור תורה שבכתב ופלפולו היוצאים מהבנת התורה שבכתב, למען יהא צידם כח לכבוש המלחמה. וזהו שאמר אלה הדברים, היינו דברי תורה שבעל פה (כאמור למעלה על פי הדברים

וגו' בעבר
באר את
באר כי כתיב
קם נביא וגו'
שה לעיני כל
ב ד"ה והנראה,
לעמים (דבש)
מי שיש בו
מיותו, דבריו
א שפתיים, כי
להריח ביראת
ה ריש פרשת
אמצ (להלן כה,
' נקרא עליך
ממך, כלומר
(ורגזו וחלו
לה, (וייראו
כח גשת אליו,
ולכל המורה
ה עשה משה
פירוש רש"י
פתיים) לשבר
ב' (משלי ג, ג)
ראות עיניהם

אשר לא היה
חרון הנולדים
ה בעלמא, כי
זוכות צמואל
המפורשים כי
דברי תוכחה
יו, בלתי אם
הדברים דברי

האלה היינו הדבורים האלה שבעל פה, אשר דבר משה אל כל ישראל וגו'. ויהי וגו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אומרו אליהם, כלומר שזככתו, שזוה ה' אומרו ללמד אותם, אחרי הכותו את סיחון וגו' שכבש בכחו הגדול צפולפוליס וחידושים, בעבר הירדן וגו', שנשאר לכבוש ל"ח מלכים, הואיל משה צאר את התורה הזאת (שהתחיל ללמדם ביאור התורה והצנתו ופלפולו, למען) לאמר חדושי תורה לדורות (כדמצינו במדרש (כ"ר ע, א) על הפסוק (בראשית כח, כ) וידר יעקב נדר לאמרו, לדורות. וצוהר (בשלח מד:) אז ישיר משה וגו' ויאמרו לאמרו (שמות טו, א), השירה לדורי דורות):

והמעם שיש בתורה לאמר ולחדש בכל דור הוא על דרך שפירש הרב מגלה עמוקות (אופן ט) וז"ל, והנה, דרש בסוף שיטה, דרש צריש שיטה (מס' סופרים פ"ט ה"ב), שעדיין יש לדרוש כאלו הוא התחלה. והנה שר"ף (ויקרא י, טו), ראשי תיבות ש"שים ר"צוא פירושים. והענין על דרך דאיתא בגמרא מגילה (טו:) מה ראתה אסתר כו', אמר כולהו אמוראי, ופירשו המפורשים כי אסתר צרום הקודש נאמרה (שם ז), ולכן סובל כמה ציורים וכמה פירושים. וכל שכן מאמר חלקינו יתברך שלחממו ותבונתו אין חקר, שסובל פירושים אין מספר. והוה שאמר יי' חלקינו (דייקא) דבר אלינו וגו', על כן יש צו לאמר לדורי דורות. ולזה הזכיר ואמר דבר אלינו בתורב דייקא, על פי שאמרו (שבת פט:) למה נקרא שמו חורב שממנו יצאה חורבה לאומות העולם, כלומר שעל ידי שיש צדיבורו יתברך לאמר לדורות, מזה יצאה חורבה ומרצ פיפיות

יב. ע"י נועם מגדים [ר"פ בחקתי ד"ה והוא]:

לאומות העולם, וכיון שכן שיש צדינו כח צפולפול לכבוש מלחמות, על כן רצ לכם שבת וגו', פנו וסעו לכם וצאו הר האמורי ואל כל שכניו וגו':

ואמר אליכם בעת ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם [א, ע"ן]. על פי מה שפירש מוה"ה (תפלה למשה מ, י אות ט), צרתי צדק בקהל רב וגו', כי מי שאומר מוכחה לאיש פרטי, יודע מה חסרונו ומה חטאו להוכיחו בגלל הדבר הזה. אבל המוכיח לרבים, לא ראי זה כראי זה, והוא צריך לומר דבר הצריך לכל אחד ואחד, כי על הכלל כולו יצא, העצה על זה לומר הדבר אשר ישים ה' בפיו, על דרך שנאמר (שם סח, יב) ה' יתן אומר המבשרות צבא רב, והוא היודע נסתרות של כל אחד ואחד, ויורהו לומר דבר הכולל לכלל ופרט. והוה שאמר צרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא, ומנבא צפי אשמור לדבר, כי ה' אתה ידעת מה שצריך לדבר, ע"כ דבריו:

וזהו שנאמר ואומר אליכם (רק מה שעולה בצני וצא צפי) צעת ההוא לאמר, (כי) לא אוכל לבדי שאת אתכם בלתי עזר חלקי, כי ה' חלקיכם הרבה אתכם וגו', ולרבים אי אפשר לדעת מה לומר, בלתי כי ה' יתן אומר המבשרות צבא רב:

או יאמר ואומר אליכם בעת ההוא וגו' לא אוכל לבדי שאת אתכם ה' חלקיכם הרבה אתכם וגו' חבו לכם וגו' [א, ט-יג]. על פי מה שפירשתי בפרשת חקת (עמ' שעד ד"ה ועל פי) על הפסוק (במדבר כ, כט) ויראו כל העדה וגו', מאמרו ז"ל בחגיגה (ה:): שאמר האי צורבא מרבנן מרוב ענותנותו אתם

זכיתם להקביל פני וחסוד בעינייהם) לא היה נחשב צעניונית, תזכו השכינה הקדושה ואינם נראים, כלו עי"ש. וכמו שאמר מסתכל באספקל אחרים ולא את זכה להיות מלך (א) כל המשפיל

וזהו שנאמר וא לא אוכל ודרשהו כאלו אמ לא אוכל שאת והגדיל והרים ורש"י, ועל כן הו ידועים לשבטיכם בחינת ידוע, ולא רש"י? (ד"ה חכמ ציישנים, ודא וד שהיו ציישנים מ ידיו זה היו כסו על דרך (אבות פ' וכמו שאמר החכ הכניעה פ"ו) 3

ואצוה את ז שמוע וגו' [א, טו]. צהק ונתת לעצדך לב צין טוב לרע

יג. עיי"ש בגמ' ז כן: יד. עיי' ירו